

ДО 90-РІЧЧЯ М. П. ОРЗІХА**С. Ківалов,**

доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України,
президент Національного університету «Одеська юридична академія»,
народний депутат України

**ВАГОМИЙ ВНЕСОК В ОРГАНІЗАЦІЮ ЮРИДИЧНОЇ
НАУКИ І ПРАКТИКИ, СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК
ВІТЧИЗНЯНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ**

**До 90-ї річниці з дня народження,
70-річчя трудової і громадської,
60-річчя науково-педагогічної діяльності М. П. Орзіха**

Юридичній громадськості нашої країни Марко Пилипович Орзіх добре відомий не тільки як видатний вчений, крупний організатор юридичної науки і освіти, але й громадський діяч. Будучи визнаним авторитетом у галузі публічного права, він багато зробив і робить для створення України як правової держави, підвищення престижу юридичної науки і освіти, утвердженню принципів законності і правопорядку в державному та громадському житті.

Педагог і вчений вищої кваліфікації М.П.Орзіх дав дорогу в життя тисячам юристів вищої класифікації, кандидатів і докторів юридичних наук.

Справжній Інтелігент, видатний ВЧЕНИЙ, талановитий ОРГАНІЗАТОР юридичної науки, відважний ВОЇН, гідний СИН своєї Великої Вітчизни – незалежної України – таким постає перед нами Марко Пилипович Орзіх.

Гвозди бы делать из этих людей –
Не было б крепче в мире гвоздей.

Ці слова відомого поета можна по справедливості віднести і до 90-літнього життєвого шляху М.П.Орзіха.

Марко Пилипович народився 26 жовтня 1925 р. в Одесі.

Навчався в Одеській спецшколі Військово-повітряних сил СРСР. За-

кінчив Серпуховське військово-повітряне училище.

Активний учасник Великої Вітчизняної війни. Брав участь у бойових діях у складі штурмових авіаційних полків, учасник штурму міста Радом, визволення міст Лодзь та Варшава, взяття фортеці Кюстрин, міст Штрагард, Наугард, Польцін, завершення розгрому берлінської групи німецьких військ та взяття Берліну.

Після війни проходив військову службу у Німеччині.

У 1954 р. закінчив Одеський державний університет. Працював у прокуратурі, міліції. Полковник міліції. З 1955 р. – викладач ВЮЗІ (Всесоюзного Юридичного заочного інституту) (за сумісництвом), з 1968 р. – старший викладач, доцент, професор, завідувач кафедри Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова. Одночасно обіймав посади заступника декана факультету, декана факультету ОДУ ім. І.І. Мечникова та з часу заснування Одеської національної юридичної академії (1997 р.), з 2010 р. – проректора Національного університету «Одеська юридична академія» з міжнародних зв'язків, зав. кафедри конституційного права.

Присуджені вчені ступені кандидата юридичних наук (1966 р) та доктора юридичних наук (1979). Присвоєні вчені звання доцента (1967), професора (1981), почесні звання Заслужений діяч науки і техніки України (1992р.) та Почесний професор академії (ОНЮА – 2002).

Напрями наукової діяльності – теорія права, політологія, державне управління та місцеве самоврядування, конституційне право.

На науково-дослідницькій базі кафедри започатковується наукова школа людського виміру права та феномена місцевого самоврядування як основної ланки громадянського суспільства, що одержує безпосередньо практичний вихід. Вчений був автором-виконавцем або експертом щодо проектів законів, регіональних і локальних правотворчих актів, по проектах Конституцій СРСР та УРСР (1977-1978), Конституції України (1996), по законодавчому забезпеченню правової реформи (1992-2005) та конституційному супроводженню політичної реформи в Україні.

Ці напрями науково-прикладної діяльності одержують високу оцінку, зокрема Президента України, який своїм Указом (1992 р.) присвоює вченому почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки України, нагороджує орденом «За заслуги». Уряд України відзначає вченого Грамотою – Подякою «За вагомий особистий внесок у створення та розвиток загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців, високий професіоналізм». Конституційний Суд України, відзначаючи вченого спеціальним Дипломом, вказує на «значний особистий внесок у становлення правової держави, розвиток юридичної науки, забезпечення конституційних прав і свобод громадян», а міністр юстиції України, відзначаючи вченого як видатного юриста і науковця, підкреслює, що його «наукові праці заклали підвалини вітчизняної юридичної нау-

ки й стали першоджерелом державного права і управління в Україні», що становить «неоціненний внесок у розвиток радянської й української школи конституційного права й державного управління», визначає «орієнтири у формуванні громадянського суспільства в Україні, у реформуванні системи державного управління та адміністративно-територіального устрою» держави.

Органічний зв'язок з практикою державотворення незалежної України та формуванням новітньої системи українського права надав вченому поштовх до наукового осмислення цих процесів та публікації низки наукових, науково-публіцистичних та навчально-методичних праць з проблем державного управління та місцевого самоврядування, виборчого права та захисту прав, свобод, інтересів людини.

Логічно обумовлене авторським науковим інтересом його прагнення до різних форм міжнародного наукового та прикладного співробітництва. Використовуючи досвід роботи із зарубіжними фахівцями як керівника міжнародних програм, учасника політичних і правових дискусій у Європейському суді з прав людини, Комісії Ради Європи «За демократію Через право» (Венеціанська комісія), вчений у 2000-2010 рр. публікує наукові праці, що узагальнюють світову юридичну практику, дозволяють використовувати європейський та американський досвід для досягнення Україною світових стандартів у процесі формування демократичної, правової держави та сучасної системи права.

Марко Пилипович нагороджений 29 державними нагородами (ордени і медалі СРСР та України), знаком «Гвардія», 8 Грамотами – Подяками Верховного Головнокомандувача Збройними Силами СРСР, грамотами, почесними відзнаками державних органів та громадських організацій СРСР, України, зарубіжних країн. Нагороджений вищими відзнаками

незалежної Української держави – орденами «За заслуги» Ш и П ступенів (1997 р., 2010 р.), «За мужність» (2010 р.).

У 2004 році Міжнародним біографічним інститутом визнаний «Людиною року», у 2008 р. – названий серед видатних мислителів ХХІ сторіччя, обласною організацією Спілки юристів України у 2005 році визнаний «Юристом року Одешини».

М.П. Орзіх є автором понад 500 публікацій, у т.ч. 25 окремих видань,

9 монографічних, двох науково-технічних досягнень. Започаткував власну наукову школу. Наукові праці 60-х – 80-х років минулого сторіччя про людський вимір права упереджували та супроводжували демократичний рух шестидесятників у нашій країні.

Користувачами результатів досліджень Марка Пилиповича є відомі українські та зарубіжні вчені-юристи. Зафіксовано 31 оглядовий матеріал, рецензій щодо публікацій, близько 900 посилань. З 1994 р. – головний редактор журналу «Юридичний вісник». Був членом редколегій журналу «Право України», інших фахових журналів та видань.

На Установчих зборах юридичної громадськості країни обраний членом першого складу Президії Академії правових наук України та академіком-секретарем фахового відділення, був одним з академіків – засновників Української муніципальної академії, обраний дійсним членом (академіком) Української академії політичних наук.

М.П. Орзіх брав активну участь у громадському житті країни, зокрема, як науковий радник Комітету з правової політики Верховної Ради України, експерт Конституційного Суду України та член Науково-консультативних рад Вишого адміністративного суду України, Вишого господарського суду України, Наукової ради при Голодержслужбі України, Науково-методичної ради Центральної виборчої комісії, член правління і експерт Фонду місцевого самовряду-

вання при Президентові України, голова Південного регіонального відділення Асоціації політологів України, керівник Науково-методичної ради Одеської обласної ради, радник Одеського міського голови, заступник голови Науково-координаційної ради при Управлінні юстиції в Одеській області, віце-президент Фонду сприяння розвитку культури народів Причорномор'я, заступник голови та юридичний консультант Асоціації культурної українсько-китайської співдружності.

Виступав із юридичною та політичною проблематикою у відомих в світі центрах науки, освіти, міжнародної співпраці Азербайджану, Болгарії, Італії, Канади, Німеччини, Росії, США, Франції, Угорщини, Японії.

Досвід роботи із зарубіжними колегами став у нагоді в умовах прагнення України до інтеграції в науково-освітній та правовий простір.

На посаді проректора з міжнародних зв'язків ОНЮА Марко Пилипович сприяв становленню та розвитку міжнародного співробітництва академії, організації співпраці з міжнародними організаціями, фондами, зарубіжними центрами освіти і науки, був керівником та виконувачем міжнародних освітньо-наукових та прикладних програм, безпосереднім організатором підготовки та вступу академії до Асоціації європейських університетів, приєднання академії серед перших українських вищих навчальних закладів до Болонського процесу.

Виконував обов'язки експерта від України в Європейському суді з прав людини, офіційного представника держави у Комісії Ради Європи «За демократію через право» (Венеціанська комісія).

Біографічні нариси про Марка Пилиповича Орзіха опубліковані у 36 регіональних, республіканських та зарубіжних виданнях.

Марко Пилипович Орзіх давно вже став одним із символів одеської юридичної школи Національного універ-

ситету «Одеська юридична академія», втілення строгої наукової принципності, що поєднується з постійним рухом вперед, пошуками нових рішень, відповідей на складні питання сучасності.

Внесок М.П. Орзіха в розвиток українського конституціоналізму, юридичної науки загалом, підготовку юридичних кадрів важко переоцінити та навіть численні державні, відомчі та громадські нагороди не можуть відобразити усього надбання, яким можна було б показати його дійсну роль для розвитку вітчизняної юриспруденції, передусім, одеської школи права. Справа, якій служить вчений, надзвичайно важлива для формування юридичної думки, позаяк зосереджує увагу на фундаментальних правових постулатах, до яких не є байдужими профілюючі галузі права. Він відкрив широку дорогу молодим правникам, які розпочали свій науковий шлях, посилаючись на його численні праці, витончений науковий стиль та ясний погляд на складні переплетіння юридичних проблем. Такі праці вченого, як «Людський вимір права: доктринальна ретроспектива і сучасна постановка проблеми», «Україна вакантна для лідерів-особистостей», «Болонський процес та вища освіта в Україні (на матеріалах Одеської національної юридичної академії)», «Конституційна реформа в Україні» та багато інших заклали фундамент наукових розробок на багато років уперед, примушують юристів бачити перспективи розвитку права та юридичної освіти в Україні, надихають на нові правові зрушення.

Марко Пилипович гармонійно поєднує в собі багато талантів: він не тільки видатний вчений, але й блискучий педагог. Глибоке і всебічне знання предмета, енциклопедична освіта, ораторська майстерність – все це відрізняє манеру викладання М.П. Орзіха. Без перебільшення можна сказати, що тим, хто вчився

у Марка Пилиповича, надзвичайно пощастило – вивчати конституційне право у відомого фахівця-майстра.

Глибоку повагу викликають не тільки високопрофесійні, а й людські якості Марка Пилиповича. Він завжди у важкий час прийде на допомогу людині, насамперед своїм учням і послідовникам. Марко Пилипович – вчений високої порядності, чесності, принципності, мужності й волі. Його постійно оточують молоді юристи, яким він ніколи не відмовляє в допомозі – чи то висновки з складного питання, вибір теми дисертації або думка про законопроект.

Активна життєва позиція, талант науковця, глибока порядність, відповідальність за доручену справу, доброта та доброзичливість – це лише деякі риси, що характеризують М.П. Орзіха.

Справжнє визнання приходить лише до тих, хто здатний умножити свій талант на працю і служіння Вітчизні.

Після виходу на пенсію в 2011 році Марко Пилипович продовжує займатися наукою, працює з дисертантами, підтримує постійний зв'язок з кафедрою конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія», виконує обов'язки заступника голови спеціалізованої вченої ради з захисту докторських дисертацій, головного редактора журналу «Юридичний вісник».

Напередодні 90-річного ювілею друзі та учні, колеги та однодумці Марка Пилиповича бажають йому ще не одне десятиліття зберігати і примножити ті високі моральні і професійні якості, які роблять його особу ВЗІРЦЕМ для нинішніх і майбутніх поколінь.

Понад п'ятидесяти років надійним та дбайливим другом, радником та помічником у житті та діяльності Марка Пилиповича є дружина Галина Федорівна. Дружна сім'я виховала двох дочок – Вікторію та Валерію (кандидат юридичних наук), онука Юрія (канди-

дата юридичних наук) – висококваліфікованих практикуючих юристів та онучку Олександрю (магістр права), які прагнуть бути гідними послідовни-

ками діда та представляють четверте покоління юридичної династії.

Великі надії сім'я покладає на правнуків – Марка і Ніколь.

Найвища нагорода Національного університету «Одеська юридична академія» – ювіляру професору М. П. Орзіху

